

İSTANBUL GÜVENLİK KONFERANSI

VİZYON BELGESİ (İLK TASLAK)

5. İSTANBUL GÜVENLİK KONFERANSI (2019)

“Yeni Dünya Ekonomi ve Güvenlik Mimarisi”

(06-08 Kasım 2019, CVK Park Bosphorus Oteli, İstanbul)

20. yüzyılda üst üste iki dünya savaşı yaşayan dünyamız büyük felaketlere uğramış, on milyonlarca insan hayatını kaybetmiş, şehirler ve altyapılar tahrip olmuş, ülkeler zayıflamış, kaynaklar heba olmuş, çoğu ülke açlık ve yoksulluğa mahkûm olmuştur. Bu acıları bir daha yaşamamak için İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra dünyada güvenli bir düzen oluşturmak üzere o zamanın büyük devletlerince bazı girişimler başlatılmış ve yeni uluslararası kurumlar oluşturulmuştur.

Finansal ve ekonomik çöküntüyü önlemek, zayıf düşen ülkelere finansman ve altyapı desteği sağlamak üzere 1944’te Birleşmiş Milletlerce ABD’nin Bretton Woods kentinde Para ve Finans Konferansı düzenlenmiş ve bu konferansın sonucu olarak Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası kurulmuştur. Batı güvenliğinin teminat altına alınması amacıyla ABD’nin girişimi ile 1948’de imzalanan Washington Antlaşması üzerine Kuzey Atlantik Paktı Organizasyonu (NATO) kurulmuştur. Sovyetler Birliği de NATO’yu dengelemek üzere Varşova Paktı’nı oluşturmuştur. Böylece dünya, kuvvet dengesine ve caydırıcılığa dayalı bir güvenlik sistemine kavuşmuştur.

Dengeye dayalı bu barış ortamı 1980’lerin sonuna kadar 40 yıla yakın bir süre devam etmiştir. Güç dengesine dayalı bu güvenlik düzeni zaman içinde bazı uluslararası düzenlemeler ve kriterlerle de pekiştirilmiştir.

1975’te Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) kurulmuş, bu teşkilata bazı Varşova Paktı ülkeleri de dâhil olmuştur. Helsinki Prensipleri adı altında; ülkelerin içişlerine karışılmaması, toprak bütünlüğü, sınırların dokunulmazlığı gibi konularda anlaşma sağlanmış ve bu prensiplere uyulacağı taahhüt edilmiştir. Ayrıca ABD ve Sovyetler Birliği, daha sonra Rusya ile silah yarışında bazı sınırlamalara gitmişlerdir. Bu düzen içindeki olumlu gelişmeler dünyaya güven vermiş, az gelişmiş ülkeler de ekonomik gelişme eğilimine girmiş ve dünyada refah artmaya başlamıştır.

1980’lerin sonunda Sovyetler Birliği’nin dağılması ve Varşova Paktı’nın sona ermesi ile bu düzen bozulmaya başlamıştır. Soğuk Savaş’ın bitimiyle dünyanın ve özellikle Avrupa’nın iki bloklu siyasi yapısı ortadan kalkmıştır. Kapitalist bloğu bir arada tutan ortak düşman ‘komünizm’ ideolojisinin etkisini yitirmesi, küresel ekonomik rekabete yeni bir boyut getirmiştir. Bu arada oluşan güç boşluğu, rakipsiz kalan ABD’yi dünyanın tek egemen gücü olarak ön plana çıkartmıştır. Washington’un bu ortamdan faydalanarak kendisinin liderliğinde tek kutuplu bir dünya düzeni kurmak amacıyla uluslararası kurallara uymadan hareket etme tehlikesi de böylece ortaya çıkmıştır.

Dünya güvenlik sisteminin değişim sürecine girdiği bu dönemde, Saddam Hüseyin yönetimindeki Irak 1990’da Kuveyt’i işgal etmiştir. ABD öncülüğünde oluşturulan koalisyon güçleri de Birinci Körfez Savaşı olarak adlandırılan savaşla Irak’ı Kuveyt’ten çıkarmış ve eski sınırlara dönmüştür. Ancak bu operasyon Batı’nın iki aktörü, ABD ile Avrupa arasındaki rekabetin de su yüzüne çıkmasına neden olmuştur.

Avrupalı ülkeler, ABD ile aralarındaki güç dengesini sağlamak amacıyla askerî, ekonomik ve siyasi alanda daha sıkı entegrasyona gitme ihtiyacı hissetmiştir. 1 Kasım 1993’te yürürlüğe giren Maastricht Anlaşması ile 1999’a kadar parasal birliğin tamamlanmasına, Avrupa vatandaşlığının oluşturulmasına, ortak dış ve iç güvenlik ile adalet ve içişlerinde işbirliği politikalarının yürürlüğe girmesine karar verilmiştir. Böylece tek bir ülke gibi davranması öngörülen Avrupa Birliği (AB) doğmuştur. Kısa süre sonra AB, ABD ile arasındaki ekonomik rekabetini yeni bir boyuta taşıyarak ortak para birimi avroya geçmiştir. Böylece dünya rezerv para birimi dolara bir rakip çıkarmak istenmiştir.

Bu süreçte AB, ABD ile arasındaki askerî güç dengesindeki uçurumu kapatmak ve kendi askerî gücünü oluşturmak amacıyla Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasını (AGSP) yürürlüğe koymuştur. Ancak silahlanmanın çok büyük ekonomik kaynak gerektirmesi ve en önemli oluşturulacak askerî gücün kullanımında ortak karar alma mekanizması kurulmasındaki güçlükler, bir süre sonra AB’nin bağımsız bir askerî güç olamayacağını göstermiştir.

Dünyadaki güç boşluğu devam ederken, 11 Eylül 2001’de ABD’nin iki önemli noktasına, Savunma Bakanlığı binası Pentagon ve Dünya Ticaret Merkezi İkiz Kuleler’e sivil uçakları ele geçiren El Kaide terör örgütüne saldırı gerçekleştirilmiştir. Bu saldırı, dünya güvenliğinin çöküşünü de tetiklemiştir. ABD, 11 Eylül Saldırısı sonrasında terörizme karşı kapsamı ve sonu belli olmayan bir savaş ilan ettiğini dünyaya duyurmuştur.

Önce Taliban terör örgütünün üs kurduğu Afganistan’a Ekim 2001’de hava operasyonu düzenleyerek Afganistan savaşını başlatmış, bu operasyona daha sonra başka ülkelerin katılmasını sağlamıştır. NATO da ilk defa alan dışı operasyona Afganistan’la başlamıştır. Uluslararası kurallar bu operasyonla zedelenmeye başlamıştır. ABD 2003’te kimyasal silah varlığı iddiası ile Irak’a da operasyon başlatmış ve böylece uluslararası kural açıkça ihlal edilmiştir.

ABD, küresel operasyonlarına devam ederken bir yandan da NATO’nun genişleme politikasını kullanarak yeni üye olan ülkeler vasıtasıyla Rusya Federasyonu’nu kuşatmaya başlamıştır. Soğuk Savaş’ın bitiminde kendisine verilen sözlerin tutulmadığına inanan Rusya karşı tedbir almaya zorlanmıştır. Devam eden süreçte Rusya’nın güvenliğinin kilit taşı olarak gördüğü Gürcistan ve Ukrayna’da 2003 ve 2004 yıllarında gerçekleşen renkli devrimler, Moskova’yı daha da tedirgin etmiş, bunun sonucu Putin, ABD’nin tek kutuplu bir dünya dizayn etme çabalarına karşı çıkacaklarını ve Rusya’nın önemli bir aktör olduğu çok kutuplu bir dünya için mücadele edeceklerini ilan etmiştir.

Renkli Devrim ile Gürcistan’da iktidara gelen Saakashvili yönetiminin, Güney Osetya ve Abhazya’da azalan kontrolünü tekrar tesis etmek için Güney Osetya’ya askerî operasyon başlatması, Rusya’nın sert müdahalesine zemin oluşturmuştur. 2008’de yaşanan Rusya-Gürcistan savaşında Moskova’nın gerekirse taktik nükleer silah kullanacağı mesajını vermesi, NATO’yu ve dolayısıyla ABD’yi çatışmaya müdahale etmekten alıkoymuştur. Kendisine yönelebilecek nükleer tehdit sebebiyle konvansiyonel gücünü her yerde istediği gibi kullanamayacağını düşünen Washington yönetimi, bu tarihten sonra kendi topraklarını koruma altına alarak, tekrar konvansiyonel gücünü istediği gibi kullanmasına izin verecek Füze Kalkanı projesine hız vermiştir.

2009’da Obama’nın iktidara gelmesiyle birlikte ABD, yeniden Soğuk Savaş döneminin “Stay Behind” (Geride Kal) stratejisine dönmüş, doğrudan askerî müdahaleler yapmak yerine, hedef ülkelerin içindeki farklı grupları dışarıdan destekleyerek siyasi hedeflerine ulaşmayı tercih etmiştir. Bu strateji değişikliğinin sonucu olarak, Arap Baharı ile başlayan vekâlet savaşlarının yaşandığı yeni döneme girilmiştir. Yemen, Libya, Suriye, Katar gibi ülkelere tek veya çok taraflı müdahaleler, ablukalar kaotik bir sonuç üretmiş, büyük demografik felaketlere yol açmıştır.

Rusya’nın, 2014’te Ukrayna’ya askerî müdahalede bulunarak Kırım’ı ilhak etmesi, arkasından 2015’te Suriye’ye asker göndererek iç savaşa müdahil olması, ABD’nin “Stay Behind” stratejisi karşısında yeni bir denge oluşmasına neden olmuştur. Putin’in 1 Mart 2018’deki ulusa sesleniş konuşmasında dünyaya yeni geliştirdikleri 6 silah sistemini tanıtmaları, denge mekanizmasının silahlanmaya dayalı olarak sürdürülebileceğinin bir göstergesi olarak yorumlanmıştır.

ABD’nin askerî gücünü eskisi gibi rahatça kullanamamasıyla doğru orantılı olarak, aslen ekonomik alanda olan ülkeler arası küresel rekabet, ağırlığını askerî alandan ekonomik alana kaydırmaya başlamıştır. Dünya ticaret ve rezerv para birimi doların gücü kırılmadan, kendilerini koruyamayacaklarını düşünen Rusya, Çin ve İran gibi ülkeler, çeşitli yöntemlerle kendi para birimleri üzerinden ticaret yaparak “de-dollarisation” (dolardan kaçış) sürecini başlatmıştır.

ABD’nin ise doların hükmünün devam etmesinden faydalanarak, bu yöndeki gelişmelere “ticaret savaşları” ile karşılık vermeye çalıştığı gözlenmektedir. Çin’e karşı koyulan gümrük vergileri ile başlatılan ticaret savaşlarına ABD lideri Trump, önce ABD’yi dâhil etmiş, sonra siyasi baskılar sebebiyle bu hamle ötelenmiştir. Bu süreçte “Yol ve Kuşak” projesi ile kendine yeni hayat alanları açmaya çalışan Çin, yavaş yavaş küreselleşmenin liderliği için öne çıkmaya başlamıştır.

Tek kutuplu bir dünya oluşturma denemesi tam tersi şekilde sonuçlanmış gözükmektedir. Şu an Dünya, 1. ve 2. Dünya Savaşları öncesinde olduğu gibi çok kutuplu bir yapıya evrilmiştir. Kimin dost, kimin düşman olduğunun belli olmadığı, müttefik ilişkilerinin her an değişebileceği bu kaygan zemin aynı zamanda potansiyel bölgesel ya da küresel savaş tehlikesini içinde barındırmaktadır. Bu bağlamda Doğu Akdeniz, Karadeniz ve Pasifik, tetikleyici risk alanları olarak öne çıkmaktadır.

Tek taraflı müdahaleler, 20. yüzyılda geliştirilen “ülkelerin hükümranlığına, toprak bütünlüğüne, sınırların dokunulmazlığına ve benzeri prensiplere saygı gösterilmesi vb.” kriterleri geçersiz hâle getirmiştir. Bu şartlar altında silahlanma yarışının tekrar hızlanacağı ve çok daha teknolojik silahlara yönelineceği gözlemlenmektedir. Bu gidişat ile dünya kaynaklarının refaha değil, tam tersine gerginliği artırıcı alanlara yöneleceği de aşikârdır. Böylece, fakirliğin artması, gelir dağılımının daha da bozulması ve terörizmin daha da güçlenmesi dünya güvenliğini daha fazla tehdit edecektir.

Sert güç kullanımının değişen doğası ile; hararetle teşvik edilen mikro-milliyetçilikler, hibrit savaşlar ve devlet-dışı aktörler küresel güvenlik mimarisinin bir parçası hâline gelmektedir. Bu çerçevede devletlerin; kendi etki alanlarını korumasının, genişletmesinin ve ayırt edici yanlarını ön plana çıkartmasının sahip oldukları yüksek ateş gücüyle sağlanacağı düşünülebilir. Ekonomik kalkınma projeleri, yatırım stratejileri ve geo-ekonomik sıklet merkezlerinin oluşması, sert güç kullanımını ekonomik alan içine çekmektedir.

5. İstanbul Güvenlik Konferansı (2019), dünyanın sürüklendiği bu olumsuz gidişat karşısında; “görece var olan İkinci Dünya Savaşı sonrası düzeninin nasıl dönüşebileceği konusunda dünya ekonomi ve güvenlik mimarisi ile ilgili yeni inisiyatifler başlatılabilir mi?”, “bu alanda yeni kriterlerin ipuçları üzerine düşünceler geliştirilebilir mi?” gibi sorulara cevap aramayı ve dünyanın ilgisini çekerek karar vericileri bu konuda düşünmeye davet edecek bir çağrı yapmayı amaçlamaktadır.

Ana Tema

Yeni Dünya Ekonomi ve Güvenlik Mimarisi

Alt Temalar

Yeni Güç ve Mülkiyet Ekosistemi ve Hukuku

Amerika Birleşik Devletleri'nin Dış Politikası

AB'nin Geleceği ve Ortak Savunma Gücü

Rusya Federasyonu'nun Pozisyonu ve Rolü

Çin Halk Cumhuriyeti, Kuşak ve Yol Projesi

Brexit Sonrası İngiltere: Küresel ve Bölgesel Kodlar

Bölgesel Güç Adayları ve Ekosistemleri (Hindistan, Türkiye, Brezilya, Endonezya, Japonya)

Kapitalsız Kapitalizm: Büyük Veri ve Yapay Zekâ

Yeni Uluslararası Rejimler (Uçan Arabalar Trafik Rejimi vb)

Uluslararası Hukuk Güvenliği

Yapay Zekâ, Robotik Gelişmeler ve Hukuku
Sibernetik Ordular
Avrupa’daki Toplumsal Ayaklanmalar ve Siyasal Çözümleri
Sınır Aşan Suların Geleceği
Uluslararası Sularda Deniz Güvenliği ve Hukuku
Sınır Güvenliği, Göç ve Mülteci Krizi

Yeni BM ve Güvenlik Mimarisi

Uluslararası Güvenliğe Yeni Tehdit: Pandemik Sorunlar
Paris İklim Anlaşmasının Geleceği ve Çevre Sorunları
Uluslararası Ekonomik İstikrarsızlığın Sebep ve Sonuçları
Yeni Orta Sınıf için Senaryolar, Demokrasi-Güvenlik İkilemi
Uluslararası Düzenleyici Kurumların Yeniden Modellenmesi

Ekonomik Güvenlik Yönetişi

Yeni Ekonomi ve Finans Ekosistemi Güvenliği
Ekonomide Sürdürülebilir Yeni İşbölümü
Alternatif Enerji Kaynakları ve Dünyada Enerji Arzı Güvenliği
Uluslararası Ekonomik İstikrarsızlığın Sebep ve Sonuçları
TTIP ve TPP Anlaşmalarının Geleceği
Akıllı Şehirler Ekonomisi ve Güvenlik

Askerî ve Ekonomik Rekabetin Küresel Yönetişi

Çok Boyutluluk: Yeni Orta Çağ - Ne Dost Ne Düşman
Hibrit Tehditlerle Mücadele Yöntemleri
Veri Ekolojisi, Ağ Güvenliği ve Siber Tehditler
Kurumsal Modellemeler
Savunma Sanayii Kompleksi
Uzay Sanayiindeki Gelişmeler ve Gelecek Öngörülleri
Rekabet Yönetiminde Geleceğin İstihbarat Teşkilatları

Güvenlik Örgütlerinin Dönüşümü

NATO’nun Genişlemesi, Ukrayna Krizi ve Brexit Sonrası Yeni NATO
AB Üyesi Ülkeler Arasındaki Anlaşmazlıklar ve Savunma Krizi
Güvenlikleştirilen Konular ve Bölgeler
Yeni Dünya Güvenlik Mimarisi Örgütlenmeleri ve ŞİÖ
Güvenlikte İş Bölümü ve Bölgesel Güvenlik Örgütleri

EŞ- ETKİNLİKLER

3. TÜRKİYE - KÖRFEZ SAVUNMA VE GÜVENLİK FORUMU

Sert güç kullanımının değişen doğası ile; hararetle teşvik edilen mikro-milliyetçilikler, hibrit savaşlar ve devlet-dışı aktörler küresel güvenlik mimarisinin bir parçası hâline gelmektedir. Bu çerçevede devletlerin; kendi etki alanlarını korumasının, genişletmesinin ve ayırt edici yanlarını ön plana çıkartmasının sahip oldukları yüksek ateş gücüyle sağlanacağı düşünülebilir. Ekonomik kalkınma projeleri, yatırım stratejileri ve geo-ekonomik sıklet merkezlerinin oluşması, sert güç kullanımını ekonomik alan içine çekmektedir.

Güçlü tarihsel ve kültürel arka plana rağmen stratejik nitelikli diyalogun henüz gelişmekte olduğu Türkiye - Orta Doğu veya daha dar kapsamda Türkiye - Körfez Ülkeleri ilişkilerinin bu kırılğan eksen dışında tutulması mümkün değildir. Bölge dışından, ABD ve AB'nin yanı sıra, Stratejik Ortak Statüsü (2008) ile üst düzey düzenli kurumsal diyalogun benimsendiği ilk ülke olarak Türkiye'nin Bölge ülkeleri ile özellikle ticari ilişkileri giderek gelişmiş; taraflar arasındaki ticaret hacmi bu süreçte katlanarak artmıştır. İki taraf açısından ciddi olumlu sonuçlar doğuran bu gelişmelerde, diğer faktörlerin yanı sıra güven temelli stratejik diyalog arayışının önemli payı vardır. Din, dil, tarih ve coğrafya kardeşliği dışında “stratejik karşılıklı bağımlılık ve güven inşası”, Türkiye - Körfez Ülkeleri ilişkilerinin önündeki temel zihinsel eşiktir. Ülkeler arası önceliklerin ve farklılıkların bölgesel zayıflığa ve güvenlik açığına dönüşmemesi için doğru yönetilmesi ortak risk ve fırsatlara odaklanma ile mümkün olacaktır.

Küresel bir marka olarak kurumsallaşan **İstanbul Güvenlik Konferansı** ile bağdaşık yapılan **Türkiye - Körfez Savunma ve Güvenlik Forumu**'nun üçüncüsü; Türkiye ve Körfez Ülkeleri arasında Güç Mimarisi ve Ekonomik Güvenliği öneleyen bir yaklaşımla Stratejik Karşılıklı Bağımlılık ve Güven İnşası parametrelerini sağlıklı yönetme ve ortak bilinç oluşturulması yönünde stratejik katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Ana Tema

Körfez Güç Mimarisi ve Ekonomik Güvenlik

Alt Temalar

Bölge İçi Birlik Güvenlik ve Refah Vizyonu

Körfez'de Rekabetin Geleceğinde Çin ve Rusya

Brexit Sonrası İngiltere, AB ve ABD Körfez Güvenlik Politikaları

Dünya Yeni Güç/Güvenlik Mimarisinde Kaynaklar ve Ekonomik Güvenlik için Senaryolar

Türkiye - Körfez Savunma ve Güvenlik Ekosistemi Vizyonu ve Hedefleri

2. TÜRKİYE - AFRIKA SAVUNMA GÜVENLİK VE UZAY FORUMU

Afrika ülkelerinin benzerlikleri yanında farklılıklarının oluşturduğu jeopolitik panorama, bu ülkelerin hem entegrasyonu hem de çatışma potansiyelleri açısından son derece önemli veriler barındırmaktadır. Gerek Kıta-içi gerekse uluslararası savunma ve güvenlik stratejilerinin; Afrika'nın bu niteliklerini istismar etmeyecek şekilde ve öncelikle Kıta lehine kazanım olarak değerlendiren bir yaklaşımla belirlenmesine ihtiyaç vardır.

Afrika kapsamlı uluslararası askerî stratejilerin Kıta'daki bölgesel güvenlik krizlerini beslediği yönündeki kaygıların dikkate alınması gerekmektedir. Afrika'nın gerek genel olarak endüstrideki gerekse dar kapsamda savunma sanayiindeki mevcut sorunlar nedeniyle askerî kapasitesini gereği gibi güçlendirememesinin; aşırı “müdahaleci” ve yeni “sömürgeci” eğilimlere zemin hazırladığı yönünde görüşler mevcuttur. “Terör” motifinin kaynaklar üzerinde “rekabet hâlindeki devletlerin sistematik manipülasyonlarının baskı aracı” olarak uzun bir süre daha kullanılmaya devam edeceği anlaşılmaktadır. Göç sorununun da başlıca nedenlerinden olan kalkınma ve güvenlik sorunlarına yönelik “yapısal uyumu” önceleyen politikaların ise ters etki yaparak siyasi ve iktisadi krizleri beslediği düşünülebilir. Sosyoekonomik dönüşüm güvenlikten bağımsız olmadığı gibi; bilim, teknoloji ve inovasyondan da bağımsız değildir. Türkiye'nin; savunma, güvenlik, bilişim ve uzay araştırmaları alanında da Kıta'nın gelecek vizyonuyla uyumlu ve karşılıklı kapasite gelişimine katkı sağlayacak stratejik nitelikli yeni projeler geliştirmesi zaruridir.

2015-2019 Afrika - Türkiye Ortaklığı Ortak Eylem Planı'nda da vurgulandığı gibi tarafların açılım politikalarına dayanan ve “stratejik ortaklık” aşamasına gelen ilişkilerde Türkiye'nin; başta Çin olmak üzere ABD ve AB gibi aktörlerin Kıta'daki faaliyetlerini hassasiyetle gözlemlemesi ve stratejik politikalarını çok taraflı müzakerelere açık bir refleksle geliştirmesi önem arz etmektedir. Türkiye ve Afrika Ülkelerinin savunma, güvenlik, uzay sektörlerinden ve kurumlarından temsilcilerin bir araya geleceği **Türkiye - Afrika Savunma Güvenlik ve Uzay Forumu**'nun ikincisi küresel bir marka olarak kurumsallaşan **İstanbul Güvenlik Konferansı** ile bağdaşık yapılacaktır. Forum; stratejik işbirliği ve karşılıklı kapasite inşasına stratejik katkı sağlamaya, envanter ve ekosistem ihtiyacına cevap vermeye, kurumsallaşmasını güçlendirerek devam edecektir.

Ana Tema

Afrika Güvenlik Mimarisi ve Türkiye

Alt Temalar

Afrika Güvenlik Mimarisi ve Güç Envanteri

Afrika Birliği Barış Gücü ve Gelecek Vizyonu

Afrika'da Yabancı Askerî Güçler ve Rekabetin Yönetişimi

Bölgesel Güvenlik Mimarileri (Doğu, Batı, Kuzey Afrika vb)

Türkiye - Afrika Savunma Güvenlik ve Uzay İşbirliği Ekosistemi

Körfez - Afrika Stratejik İşbirliği Perspektifleri

UZAY EKOSİSTEMİ VE GÜVENLİĞİ ÇALIŞTAYI - 1

1957’de ilk yapay uydu Sputnik 1’in uzaya fırlatılması, bir bakıma Soğuk Savaş döneminin önemli bir alanı olan uzay yarışının da başlangıcı olarak değerlendirilmektedir. Sovyetler Birliğinin o tarihlerdeki bu beklenmedik başarısı, ABD ve Batı dünyasında büyük endişeye yol açarken, uzayın askerî öneminin geniş çevrelerce anlaşılmasının da önünü açmıştır. Sputnik 1’in hemen arkasından ABD bu yarışta en azından geri düşmemek için askerî ve sivil bütün olanakları ile adeta ulusal seferberlik ilan etmiştir. 1960’ların başlarında önce Sovyetlerin sonra ABD’nin uzaya insan göndermeleri, uzay yarışında çok hızlı bir ilerlemeye işaret etmiştir. 1969’da ABD’nin Ay’a insan göndermesi, aynı zamanda “insanlık için bir büyük adım” olarak kabul edilmiştir.

Uzayın bilimsel ve sivil uygulamaları yanında ilk yıllardaki asıl çabalar askerî uygulamalar üzerine olmuştur. Zamanın iki süper gücü uzayın askerî açıdan sağladığı avantajlardan yoğun biçimde yararlanabilmeyi hedeflerine koymuştur. Uydular, en yüksek gözlem noktası olarak keşif, istihbarat, haberleşme ve seyrüsefere destek açısından yeryüzünden elde edilemeyen askerî üstünlükler sağlamaktadır. Yaklaşık 400 km ile 40.000 km arasında, amaca göre değişen yüksekliklerde Dünya’nın her noktası üzerinden geçebilmektedirler. Gözlem, haberleşme gibi bilinen kullanım alanları yanında değişik bir kullanım kategorisi olarak bakıldığında, uzayın silahlanması; düşünülmesi zor, ayrı bir yok edici güç oluşturma potansiyeline sahiptir. Bu durum 1959’da başta ABD ve Sovyetlerin girişimleri olmak üzere BM’de uzay faaliyetlerini hukuki düzenleme altına alma amacıyla görüşme ve çalışmaların başlamasına neden olmuştur. 1967’de Dış Uzay Antlaşması (OST - Outer Space Treaty) hazırlanıp imzalanmıştır. OST, tüm uzay yetenekli devletler dâhil, hemen hemen Dünya’nın her devletince kabul görüp imzalanarak onanmıştır. Uzay hukukunun temel belgesi olan ve her devletin uzaya çıkma, uzaydan yararlanma hakkını ortaya koyan OST, uzayın barışçıl amaçlarla kullanılma ilkesini temel alırken uzaya kitle imha silahları konmasını yasaklamaktadır. Ancak nükleer, biyolojik, kimyasal ve radyolojik olanlar dışında kalan silahların uzaya konması yasaklanmış değildir. Hatta kitle imha silahı olmayan, uzaya özgü silah türleri üzerine açık ve gizli araştırmalar sürdürüldüğü bilinmektedir.

Uzayda askerî rekabet 1990’larda Sovyetler Birliğinin çökmesi ile son bulmuş değildir. Bugün askerî uzayda önde saftaki ülkeler olan ABD ve Rusya’ya Çin de katılmış bulunmaktadır. Bununla birlikte Avrupa Birliği, Japonya ve diğer bazı ülkelerin askerî amaçlara yönelik olmasa da bir takım üstün teknolojik yeteneklere sahip oldukları da bilinmektedir. Günümüzde uzay birçok bilimsel, sivil ve ticari alanda geniş çapta kullanılmaktadır. Hatta uydulara bağımlı hâle geldiğimiz söylenebilir. Gözlem uyduları bize tarım, çevre, orman, şehircilik vb. konularda değerli güncel bilgiler sağlamakta, günlük meteorolojik veriler yanında kutuplar ve okyanusları da yakından inceleme olanağı tanıyarak iklim gidişatı hususunda uyarılar vermektedir. Haberleşme uyduları sayesinde on milyonlarca eve Dünya’nın her yanından canlı haber, spor ve konser yayını girebilmektedir. Kıtalararası bankacılık, ticaret, belli ölçüde uydularla sağlanmaktadır. Seyrüsefer (navigasyon) uyduları yalnız şehirlerde değil, tüm Dünya’da, çöllerde, denizlerde, her yerde yol bulmamızı sağlamaktadır. Bunların hepsinde yoğun ekonomik rekabet var olup, uzay sektörünün yıllık cirosu 300 milyar doların üzerindedir.

Son yıllarda uzay ekonomisine yeni birkaç konu girmiştir. Bunlardan biri uzay turizmi, diğeri asteroid madenciligidir. Asteroidler ve diğerk gök cisimlerinde değerli madenlerin bulunması, bunları işletmeyi ve üzerinden kazanç sağlamayı düşünen şirketlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Ancak gerekli teknolojileri geliştirmenin zorluk, maliyet ve süreleri dikkate alındığında bu girişimler şimdilik olumlu bir yolda ilerlememektedir. Bununla birlikte hukuki tartışmalar da sürmektedir. Bir tarafta “gök cisimleri insanlığın ortak malıdır” diyenler varken, diğerk tarafta bu yeteneğe sahip olanlar “gök cisimleri üzerinde ticari faaliyet yasaklanmış değil” demektedir.

Uzayın ekonomik ve askerî alandaki önemini kavramış olan birçok devlet kendi imkan ve yeteneklerine göre çalışmalarını sürdürmektedir. Hâlen Çin, ABD ve Rusya kanıtlanmış uydu savar yeteneği geliştirmiş olmakla rakip uyduları etkisiz hâle getirebilecek durumdadır. Başka devletlerin, bu yeteneğe sahip olmasa da uzay silahları ile ilgilendiği ve en azından kuramsal düzeyde araştırma yaptığı bilinmektedir. Son olarak 2018’de ABD Başkanı Trump silahlı kuvvetlerin bir kolu olarak uzay kuvvetleri kurulması kararını açıklamıştır. Kara, deniz, hava, sahil güvenlik ve deniz piyadeleri yanında uzay kuvvetleri ABD’de altıncı bir kuvvet olarak yer alacaktır.

Sivil alanda da uzay teknolojilerinde bir paradigma değişikliği yaşanmaktadır. Büyük devletlerin büyük uzay projeleri ve büyük uyduları yanında; nispeten küçük devletler, küçük firmalar ve hatta üniversiteler küçük uydular üretmekte ve hizmete almaktadır. Artık birkaç tonluk uydulardan değil birkaç kilogramlık uydulardan söz edilmektedir. Uydu bütçeleri ile ilgili, birkaç yüz milyon dolar değil, birkaç milyon dolar, hatta milyon doların çok altı konuşulmaktadır.

Önümüzdeki birkaç yılda uzaya fırlatılacak küçük uyduların sayısı binlerle ifade edilmekte, sadece küçük uydu fırlatmak üzere kurulmuş füze firmaları ortaya çıkmaktadır. Bu küçülme gidişatı Türkiye gibi orta büyüklükteki birçok devlet için uzay teknolojilerine girmekte yeni olanaklar doğurmaktadır. Uydularda küçülmenin güvenlik alanında da yeni gelişmelere gebe olduğu açıkça görünmektedir.

Ana Tema

Yeni Uzay Ekonomi ve Güvenlik Mimarisi

Alt Temalar

Uzay Turizmi ve Kolonizasyon

Ticari Uzayda Küçülmenin Getirdikleri

Uzay Trafiği ve Rejimi

Askerî Uzay

